

Integrowanie działań w przyszłym środkowisku operacyjnym

plk dr
**MIROSLAW
BANASIK**

Szef Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministerstwa Obrony Narodowej. Absolwent Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej oraz Akademii Obrony Narodowej. Ukończył poddyplomowe studia polityki obronnej w Rzymie i w AON. Specjalizuje się w problematyce bezpieczeństwa narodowego i zarządzania kryzysowego.

Rozwiązywanie przyszłych sytuacji kryzysowych i zapewnienie bezpieczeństwa międzynarodowego będzie możliwe dzięki użyciu różnych instrumentów oddziaływania: sił zbrojnych oraz dyplomacji, informacji i ekonomii. W przyszłych operacjach istotne będą więc zdolności do konsolidowania misji oraz efektywnego i spójnego osiągania efektów drogą harmonizowania i synchronizowania działań oraz zdolności militarnych z podmiotami i zdolnościami niemilitarnymi. O możliwości integrowania działań w przyszłych operacjach zadecydują zdolności sił zbrojnych – sieciocentryczne, do prowadzenia działań na zasadzie oczekiwanych rezultatów oraz do prowadzenia operacji informacyjnych.

Badania teorii prowadzenia walki zbrojnej oraz praktyki operacyjnej potwierdzają tezę, że osiągnięcie celów strategicznych w przyszłym, kompleksowym środowisku operacyjnym¹ będzie niemożliwe przy użyciu jedynie sił zbrojnych. Wydaje się więc konieczne zastosowanie innych instrumentów oddziaływania, mających wpływ na rozwiązywanie sytuacji kryzysowych² i zapewnienie bezpieczeństwa międzynarodowego. Można do nich zaliczyć między innymi dyplomację, informację oraz instrument oddziaływania ekonomicznego. Ze względu na dużą liczbę

występujących podmiotów oraz zastosowanie zdolności militarnych i niemilitarnych szczególnie znaczenie przypisuje się integrowaniu działań³, by wywołać efekt synergii i jak najszybciej osiągnąć cele strategiczne. Przemawiają za tym następujące argumenty. Po pierwsze, środowisko operacyjne nie jest ograniczone do prowadzenia walki zbrojnej. Stanowią je usieciowione i wzajemnie zależne międzynarodowe, polityczne, militarne, ekonomiczne, socjalne, informacyjne i infrastrukturalne systemy, których wizualizacja przekracza obecne możliwości sił zbrojnych. Po drugie, wszystkie

¹ Środowisko operacyjne jest rozumiane jako otoczenie podmiotów (oraz relacje podmiotów z otoczeniem), biorących udział w operacji zmierzającej do osiągnięcia celów strategicznych i użycia rozstrzygnięcia.

² Sytuacje kryzysowe mogą mieć charakter militarny i niemilitarny. Jednym ze sposobów rozwiązywania sytuacji kryzysowych jest zastosowanie instrumentu militarnego oraz prowadzenie operacji. W NATO sytuacje kryzysowe są definiowane jako działania zbrojne i niezbrojne prowadzone poza ramami obrony kolektywnej lub jako operacje reagowania kryzysowego prowadzone poza artykułem 5 traktatu waszyngtońskiego. Celem operacji reagowania kryzysowego jest wsparcie procesów pokojowych, dlatego też są one pojmowane jako operacje wsparcia pokoju. Zgodnie z doktryną NATO do tych operacji zalicza się: zapobieganie konfliktom, operacje humanitarne, operacje tworzenia pokoju, utrzymania pokoju, wymuszania pokoju i budowania pokoju. Por.: *Non-Article 5 Crisis Response Operations AJP-3.4*. NATO, March 2005, s. 1–1, 1–2.

³ Integrowanie działań – skoordynowane użycie różnorodnych instrumentów oddziaływania oraz zastosowanie zdolności militarnych i niemilitarnych podczas prowadzenia operacji.

instrumenty oddziaływania i poszczególne ich elementy powinny być zintegrowane od samego początku ich stosowania, i na odwrót – nie powinny być podejmowane żadne działania, zanim ich integracja nie zostanie odzwierciedlona w stosownych planach. Po trzecie, należy założyć, że każdy instrument oddziaływania wyróżnia się własną odrębnością i specyficzną perspektywą postrzegania rzeczywistości. Dlatego w procesie podejmowania decyzji celowe jest tworzenie bogatych i wieloaspektowych ocen, wykraczających poza ramy militarne. Ponadto włączenie się ekspertów cywilnych w początkową fazę prowadzonych analiz pozwala na szersze postrzeganie problemów, które później trzeba będzie rozwiązać, oraz na zaplanowanie najbardziej odpowiednich działań. Przeprowadzenie wieloaspektowych analiz i ocen przyszłego środowiska operacyjnego umożliwi zaprojektowanie spójnych działań oraz ukierunkowanie wysiłków na osiąganie pożądaných efektów.

Przyszłe działania operacyjne, w większości przypadków o charakterze ekspedycyjnym, będą prowadzone przez siły międzynarodowe, głównie natowskie. Zostaną w nie zaangażowane także państwa partnerskie oraz wielu innych aktorów i agencji. W tak zróżnicowanym środowisku wszystkie podmioty będą musiały wzajemnie polegać na sobie, a sukces jednych będzie bezpośrednio przekładał się na efekty osiągane przez drugich. Taka współzależność pozwala na celowe łączenie i dowolną kompilację posiadanych zdolności, po to by zmaksymalizować komplementarność oddziaływania i zwielokrotnić możliwości osiągnięcia zamierzonych celów, a jednocześnie zminimalizować własne słabości⁴.

Cele strategiczne w kompleksowym środowisku operacyjnym można osiągnąć dzięki wykorzystaniu zdolności sił zbrojnych do integrowania wysiłków oraz efektywnego

i spójnego działania wszystkich zaangażowanych podmiotów. Zdolności te należy rozumieć jako możliwości kreowania koherentnych efektów w wyniku użycia środków militarnych i niemilitarnych, śmiertelnych i nieśmiertelnych przed zaistnieniem sytuacji kryzysowej, w jej trakcie i po jej zażegnaniu. Zasadniczym problemem zastosowania tych zdolności jest umiejętne zaplanowanie efektów, to znaczy w taki sposób, by wzmocnić lub co najmniej niezneutralizować innych efektów, generowanych zarówno w obszarze prowadzonej operacji, jak i poza tym obszarem. Wyraźnie też wskazuje się na konieczność utrzymania tzw. jedności efektów. W większości przypadków uwarunkowania odnoszące się do potrzeby utrzymania jedności efektów są podobne do wyzwań związanych z potrzebą dekonfliktowania różnorodnych środków oddziaływania w czasie prowadzonej operacji. Polega to głównie na unikaniu strat od własnych wojsk i pozwala na komasowanie skutków oddziaływania. W procesie decyzyjnym różnorodne podmioty biorące udział w operacji będą posiadały swój własny rytm pracy. Oczekiwanie, na przykład, na rezultaty działań dyplomatycznych może opóźnić użycie pododdziałów ogólnowojskowych, których z militarne go punktu widzenia należałoby użyć niezwłocznie. I na odwrót, działania dyplomatyczne i informacyjne mogłyby być spóźnione, jeśli oczekiwałoby się na zakończenie procesu przemieszczenia i rozmieszczenia sił zbrojnych. W procesie synchronizowania działań istotną rolę odgrywają więc kompetencje dowódcy, który jest odpowiedzialny za jedność działania i osiąganie spójnych efektów we wszystkich wymiarach prowadzonej operacji, w tym militarnym, politycznym, informacyjnym oraz ekonomicznym.

Zdolności do integrowania działań należy też postrzegać w aspekcie zastosowania

⁴ G. Luck: *Insight on Joint Operations: The Art and Science. Best Practices. The Move Toward Coherently Integrated Joint, Interagency, and Multinational Operations*. Joint Warfighting Center U.S. Joint Forces Command, September 2006, s. 2. http://asc.army.mil/docs/transformation/Insights_on_Joint_Operations_%20-The_Art_and_Science.pdf [dostęp: 12.01.2011].

poszczególnych narzędzi oddziaływania, w tym sił zbrojnych. Celem klasycznej operacji, charakteryzującej się działaniami zbrojnymi o dużej intensywności, jest skuteczne porażenie węzłowych punktów systemu obronnego przeciwnika i osiągnięcie takich efektów, które w decydujący sposób wpłyną na jego pokonanie. W dążeniu do osiągnięcia tego celu – jeśli istnieje przeciwnik – zawsze należy liczyć się z możliwością zaistnienia niezamierzonych skutków, na przykład wynikających z porażenia wybranych obiektów. Niektóre tego typu sytuacje mogą być rezultatem działań militarnych, w większości przypadków jednak będą konsekwencją użycia innych instrumentów oddziaływania. Zdolności do konsolidowania misji oraz efektywnego i spójnego osiągnięcia efektów będą więc możliwe do uzyskania dzięki harmonizowaniu i synchronizowaniu działań militarnych z oddziaływaniem innych instrumentów, przynależnych do sojuszu oraz różnych innych organizacji międzynarodowych, rządowych i pozarządowych. Zharmonizowane zastosowanie instrumentów: militarnego i ekonomicznego oraz dyplomacji i informacji będzie możliwe, jeśli działania zostaną zaplanowane w kontekście jasno sprecyzowanych efektów, które mają być osiągnięte. Odzwierciedleniem takiego sposobu myślenia jest koncepcja prowadzenia operacji na zasadzie oczekiwanych rezultatów⁵.

Zdolności do integrowania misji można osiągnąć, jeśli siły zbrojne będą posiadały następujące podzdolności:

- do prowadzenia działań ekspedycyjnych na zasadzie oczekiwanych rezultatów (effect-based operations – EBO⁶);
- sieciocentryczne;
- do prowadzenia operacji informacyjnych.

Zdolności do prowadzenia działań ekspedycyjnych na zasadzie oczekiwanych rezultatów

Kompleksowość przyszłego środowiska operacyjnego, złożoność zagrożeń oraz nielineowość zachowań przeciwnika wskazują na to, że siłom zbrojnym sojuszu działającym samodzielnie trudno będzie osiągnąć cele polityczne określone przez Radę Północnoatlantycką. Ponadto w każdą przyszłą operację będą się angażowały organizacje międzynarodowe, rządowe i pozarządowe, które stosują własne metody formułowania celów, prowadzenia misji i jej oceny. Konieczne wydaje się więc zintegrowanie działań różnorodnych podmiotów i sposobów działania, co w konsekwencji doprowadzi do zmiany zachowań przeciwnika i jego zdolności operacyjnych. Z doświadczeń zdobytych w konfliktach zbrojnych ostatniej dekady, w walce z terroryzmem oraz podmiotami pozapaństwowymi (wojna Izraela z Hezbollahem) wynika, że siły militarne działały niezbyt efektywnie. Ich użycie polegało głównie na wykorzystaniu siły bojowej, a kryteria osiągnięcia sukcesu na polu walki i zakończenia misji nie uwzględniały czynników środowiskowych oraz psychicznego aspektu przeciwnika.

Zarówno teoretycy sztuki wojennej, jak i praktycy doszli do wniosku, że wysiłki działań bojowych należy koncentrować na efektach możliwych do wykreowania dzięki zdolnościom sił zbrojnych. Rezultatem takiego podejścia jest zmiana paradygmatu prowadzenia walki zbrojnej: z preferującego siłę bojową na preferujący zdolności (przejście od walki bojowocentrycznej do walki zdolnościocentrycznej), a także odrzucenie prowa-

⁵ Zob.: *Engagement Space Assessment Handbook*. Vol. 1.0. HQ SACT, 10 August 2007.

⁶ Koncepcja EBO jest postrzegana w dwóch aspektach. Pierwszy odnosi się do harmonizowania różnorodnych instrumentów oddziaływania, drugi ma wymiar praktyczny i odnosi się do działań skutkujących efektami pozwalającymi na osiągnięcie zakładanych celów na poziomie operacyjnym lub strategicznym.

dzonej na wielką skalę destrukcji i przypisaniu dużego znaczenia osiąganym efektom.

Obecnie podkreśla się, że w walce zbrojnej zorientowanej na zdolności wysiłki sił zbrojnych muszą być zoptymalizowane na przeciwstawianie się szerokiemu spektrum zagrożeń w coraz bardziej nieprzewidywalnej przyszłości oraz że muszą uwzględniać wszystkie możliwe instrumenty oddziaływania. Proces planowania i prowadzenia walki zbrojnej powinien więc być skupiony na efektach i zdolnościach wymaganych do osiągnięcia tych efektów. W założeniach do nowej koncepcji strategicznej NATO oraz w strategiach bezpieczeństwa państw członkowskich podkreśla się, że w przyszłości siły zbrojne nie będą angażowane na taką skalę jak obecnie. Przewiduje się również bardziej dynamiczne scenariusze operacyjne, odmienne od XX-wiecznego modelu starcia zbrojne dwóch przeciwstawnych stron, a główny akcent kładzie się na osiągnięciu pożądanego efektów. W przyszłych uwarunkowaniach operacyjnych za najważniejsze uznaje się kwestie koordynowania i synchronizowania działań, precyzji uderzeń oraz osiągania efektów synergii. Nowy paradygmat prowadzenia walki, oparty na prowadzeniu działań zbrojnych na zasadzie oczekiwanych rezultatów, polega na osiągnięciu celów bezpieczeństwa przy użyciu różnorodnych instrumentów oddziaływania. Jest procesem osiągania zakładanego stanu końcowego operacji lub pożądanego efektów dzięki synergicznemu i kumulacyjnemu zastosowaniu różnorodnych zdolności militarnych i pozamilitarnych na wszystkich poziomach konfliktu⁷. W NATO uważa się, że EBO jest *spójnym i wieloaspektowym zastosowaniem różnorodnych instrumentów, będących do dyspozycji sojuszu, w połączeniu z praktyczną współpracą ze wszystkimi zaangażowanymi aktorami, dla wykreowania efektów niezbędnych do osiągnięcia plano-*

*wanych celów szczegółowych prowadzących do stanu końcowego*⁸. Zastosowanie teorii EBO w praktyce pozwoli jednostkom organizacyjnym sił zbrojnych oraz ich cywilnym partnerom lepiej ukierunkować się na osiągnięcie pożądanego stanu końcowego operacji przez kreowanie zarówno specyficznych zachowań aktorów, którzy mają wpływ na ten stan, jak i specyficznych efektów, które te zachowania ułatwiają.

Kluczem do zrozumienia istoty prowadzenia operacji na zasadzie oczekiwanych rezultatów jest poznanie relacji między podejmowanymi działaniami a stanem końcowym. Można sformułować tezę, że użycie przez daną organizację szczebla taktycznego (drużynę, pluton, kompanię)/operacyjnego dostępnych sił i środków oraz zasobów pozwala na wykonywanie zadań w procesie realizacji planu walki/operacji, co skutkuje uzyskaniem zdolności, które dowódcy wykorzystują do kreowania efektów i osiągnięcia zakładanych celów strategicznych/stanu końcowego. Na potrzeby dalszych rozważań zdefiniuję takie pojęcia, jak: „stan końcowy”, „cel”, „efekt”, „zadanie” i „działanie”.

„Stan końcowy” jest to prosta, jednoznaczna sytuacja, będąca rezultatem osiągnięcia jednego lub więcej celów ogólnych, najczęściej wytyczonych przez Radę Północnoatlantycką. Stanowi ostateczną konsekwencję przeprowadzonych działań militarnych i niemilitarnych. „Cel” oznacza zamierzony rezultat działania, osiągany w wyniku agregacji specyficznych efektów. Wyznaczenie kilku celów szczegółowych pozwala na pełniejsze zrozumienie stanu końcowego operacji. Przez „efekt” należy rozumieć skutek oddziaływania prowadzący do zmiany sytuacji w środowisku operacyjnym. Jest to stan fizyczny lub behawioralny, opisujący system zachowań w środowisku operacyjnym. Osiągnięcie pożądanego efektów jest warunkiem realizacji

⁷ *Effect-based operations, White Paper Version 1.0. US Joint Force Command – J9, Norfolk, 18 October 2001, s. 5.* Dostępny w systemie NOAN [dostęp: 23.08.2010].

⁸ *Engagement Space Assessment ...*, op.cit., s. 7.

celów operacji/walki⁹. „Działanie” to proces zaangażowania się podejmowany przez siły zbrojne lub inny instrument oddziaływania pozamilitarnego na każdym szczeblu dowodzenia¹⁰. „Zadanie” natomiast obejmuje bezpośrednie działanie wojsk własnych¹¹.

W środowisku operacyjnym efekty odgrywają decydującą rolę, ponieważ łączą stan końcowy i cele szczegółowe (pochodne wytycznych politycznych) z działaniami podejmowanymi przez siły ekspedycyjne w przestrzeni operacyjnej¹². W konsekwencji specyficznych działań efekty wpływają na zmianę zdolności, zachowań lub opinii strony przeciwnej, stron neutralnych i sojuszników oraz środowiska operacyjnego. Są pomostem lub zależnościami między działaniami a celami szczegółowymi. Mogą być grupowane w efekty materialne lub niematerialne¹³. Chociaż efekty fizyczne prowadzą do pewnych skutków w sferze niematerialnej, to ich celem jest wpływanie na fizyczne zdolności przeciwnika, podczas gdy efekty niematerialne są ukierunkowane głównie na jego wolę walki. Efekty mogą być również rezultatem bezpośredniego działania lub późniejszą jego konsekwencją, gdy jeden efekt powoduje kolejne efekty lub grupy efektów¹⁴.

Prowadzenie operacji na zasadzie oczekiwanych rezultatów jest specyficznym sposobem myślenia strategicznego oraz sposobem podejścia do procesów planowania, prowadzenia i oceny przeprowadzonych działań, w których większą wagę przywiązuje się do efektów operacyjnych (wyjaśnienia, jak do nich doszło) niż do bieżących działań podej-

mowanych przez pododdziały. Obejmuje działania kinetyczne i niekinetyczne w całym możliwym spektrum działań militarnych – od prowadzenia operacji o dużej intensywności, przez działania o charakterze rekonstrukcji i odbudowy, po udzielanie pomocy humanitarnej. Największą trudnością tego sposobu myślenia i praktyki operacyjnej jest przewidywanie i ocenianie, w jaki sposób fizyczne działania mogą wpłynąć na rezultaty zachowań uczestników walki. Działania fizyczne nie mogą być rozumiane jedynie jako wystrzelenie rakiet czy przeprowadzenie bombardowania. Operowanie na klawiaturze komputera, będące początkiem działania w cyberprzestrzeni, również trzeba postrzegać jako działanie fizyczne. Podobnie należy rozumieć wydanie nieprawdziwej informacji o zamiarze przeprowadzenia uderzenia, stanowiącej element myślenia (zwodzenie) strategicznego. Celem myślenia przez pryzmat oczekiwanych rezultatów/osiąganych efektów jest podążanie za działaniami i zrozumienie, w jaki sposób działania te mogą wpłynąć na atakujących oraz na zachowanie dowódców strony przeciwnej.

Prowadzenie działań ekspedycyjnych na zasadzie EBO będzie możliwe, moim zdaniem, po osiągnięciu określonych podzdolności.

Podzdolności do pozyskania wiedzy o środowisku operacyjnym na potrzeby EBO

Rozwiązanie skomplikowanej sytuacji kryzysowej w środowisku zdominowanym przez

⁹ *Capabilities-Based Assessment (CBA). User's Guide*. Version 3. Force Structure, Resources, and Assessments Directorate (JCS J-8), March 2009, s.6. http://www.dtic.mil/futurejointwarfare/strategic/cba_guidev3.pdf [dostęp: 6.12.2010].

¹⁰ *Concepts for Alliance Future Joint Operations – CAFJO*. North Atlantic Treaty Organization, Director International Military Staff, 25 August 2005, s.9. http://www.mil.no/multimedia/archive/00098/CAFJO_FINAL_DRAFT__2_98119a.pdf [dostęp: 27.02.2011].

¹¹ *Capabilities-Based Assessment (CBA)*..., op.cit., s. 6, 7.

¹² Rozumiana jako część środowiska strategicznego, w którą jest zaangażowany sojusz. Przestrzeń operacyjna obejmuje między innymi wymiar geograficzny, demograficzny, ekonomiczny, informacyjny, społeczny, wiedzy, technologii i cyberprzestrzeni. Por.: *Concepts for Alliance*..., op.cit., s. 8.

¹³ Zarówno w wymiarze materialnym, jak i niematerialnym mogą być osiągane następujące efekty: a) pożądane – odnoszące się do bezpośredniego i pozytywnego wpływu na osiągnięcie pożądanego stanu końcowego; b) niepożądane – zaskakujące lub narażające na niebezpieczeństwo osiągnięcie stanu końcowego; c) zamierzone – ich konsekwencją są wcześniej określone grupy efektów; d) niezamierzone – nie są przewidywane i oczekiwane w stosunku do pożądanego stanu końcowego.

¹⁴ *Concepts for Alliance*..., op.cit., s. 9–10.

czynnik ludzki, wielonarodowe siły ekspedycyjne i różnorodne organizacje będzie możliwe tylko wtedy, gdy problemy zostaną ujęte całościowo, a ich rozwiązanie – potraktowane kompleksowo i wieloaspektowo. EBO wymaga holistycznego postrzegania sytuacji operacyjnej, czyli posiadania wiedzy pozwalającej na modelowanie zdolności poszczególnych aktorów w aspekcie ich skutecznego użycia. Największą trudnością będzie jednak wyselekcjonowanie użytecznych informacji zabezpieczających potrzeby EBO. Systemy przetwarzania informacji powinny umożliwić pozyskanie wiedzy niezbędnej do zrozumienia sytuacji, stanowiącej syntezę wielopodmiotowego i wielopłaszczyznowego współdziałania operacyjnego. W gromadzeniu wiedzy na potrzeby EBO istotną rolę odegra sieciocentryczność, która umożliwi dostęp do informacji pochodzących z wielu dyscyplin wiedzy oraz skorzystanie z doświadczeń różnorodnych ekspertów¹⁵.

Podzdolności do planowania operacji na zasadzie EBO

Ogólne cele polityczne znajdują swój praktyczny wyraz w zdefiniowanym stanie końcowym operacji. Stanowi on podstawę do określenia warunków niezbędnych do osiągnięcia przez dowódcę celów cząstkowych (szczegółowych). Innymi słowy, wskazuje, co powinno być wykonane/zrealizowane. Przyjęta przez dowódcę metoda działania określa, w jaki sposób stan końcowy operacji ma być osiągnięty. Uogólniając, cel odpowiada na pytanie, dlaczego stan końcowy powinien być osiągnięty, co stanowi podstawę do opracowania koncepcji operacji. Wyznaczone cele strategiczne dowódca osiąga dzięki umiętnemu zastosowaniu strategii, sztuki operacyjnej i taktyki, wykorzystaniu zdolności oraz dostępnych zasobów. Koncepcja operacji jest szczegółowym planem działania, który określa, w jaki sposób dowódca zamierza osią-

gnąć pożądane efekty. Odpowiada na pytania: kto?, gdzie?, kiedy? Koncepcja powinna również zawierać mechanizmy wyjaśniające, dlaczego rezultaty specyficznego działania powinny skutkować określonymi (specyficznymi) efektami.

Podzdolności do realizacji planu walki

Istotą prowadzenia działań operacyjnych na zasadzie EBO jest kreowanie pożądanych efektów w wyniku działań rozumianych klasycznie. Niemniej jednak muszą one być zintegrowane, zsynchronizowane i skoordynowane. Pożądana jest zwłaszcza komplementarność użycia dwóch instrumentów – militarnego i cywilnego. Działania są wymagane na każdym poziomie, ale na szczeblu taktycznym powinny się koncentrować na osiągnięciu specyficznych efektów. Istotne jest monitorowanie i ocena skutków na szczeblach politycznym, polityczno-militarnym, strategicznym i operacyjnym. Zasadnicze znaczenie podczas prowadzenia operacji na zasadzie EBO ma ocena progressu w osiąganiu stanu końcowego, możliwe go do uzyskania dzięki osiągnięciu pożądanych efektów i szybkiemu adaptowaniu się do warunków operacyjnych¹⁶.

Podzdolności do prowadzenia oceny skutków działania

Ewaluacja progressu w osiąganiu stanu końcowego operacji i pożądanych efektów jest procesem ciągłym, pozwalającym na zmianę planu operacyjnego, dostosowanie się do uwarunkowań oraz dokonanie takich zmian, które potencjalnie są korzystne z punktu widzenia utrzymania właściwego tempa operacyjnego, zaangażowanych zasobów oraz ponoszonych kosztów politycznych. Tradycyjny proces oceny rezultatów walki zbrojnej jest prowadzony „od dołu do góry”, to znaczy w układzie pionowym. W walce ukierunkowanej na zdolności efekty są oceniane w ukła-

¹⁵ *Engagement Space Assessment...*, op.cit., s. 9.

¹⁶ *Concepts for Alliance...*, op.cit., s. 11.

dzie poziomym, a ostateczne rezultaty walki powinny być widoczne w obydwu płaszczyznach. Dzięki takiemu podejściu obraz pola walki jest bardziej czytelny, a oceny rezultatów działania stają się pełniejsze i bardziej wiarygodne. Oceny rozpoczynają się od pomiarów stosownych wskaźników (symptomów), które są dowodami na przeprowadzenie działań, funkcjonowanie określonych mechanizmów oraz osiągane efekty. Tradycyjna ocena działań bojowych skupiała się na efektach fizycznych jako rezultatach działań bezpośrednich. Poprawną ocenę sytuacji operacyjnej należy budować jednak na podstawie szerokiego i kompleksowego zakresu efektów pośrednich, które wpływają kumulacyjnie na zachowania strony przeciwnej.

Zdolności sieciocentryczne

Zarówno zdolności sieciocentryczne, jak i koncepcję prowadzenia operacji sieciocentrycznych uważa się za centralny element procesów transformacji sił zbrojnych NATO¹⁷ oraz państw nienależących do sojuszu. W Stanach Zjednoczonych po raz pierwszy zaprezentowano ją jako koncepcję działań militarnych w erze informacyjnej¹⁸. W NATO

przyjęto brytyjską koncepcję *network-enabled*. Uważa się, że sieciocentryczność zapewnia pożądany stopień interoperacyjności i szybkie integrowanie zdolności stosownie do potrzeb, bez konieczności ich wcześniejszego połączenia¹⁹. Zdolność *network-enabled capability*²⁰, przyjęta na szczycie w Pradze, stanowi jeden z obszarów transformacji, którego celem jest uzyskanie przewagi decyzyjnej²¹.

Terminem „operacje sieciocentryczne” określa się kombinację zastosowania strategii, nowej taktyki, techniki, procedur organizacji i usieciowionych wojsk, zastosowaną w celu wykreowania zdolności decydujących o uzyskaniu przewagi w walce²². Przewaga ta wyraża się w terminologii komasowania efektów, skrócenia procesu decyzyjnego, uzyskania przewagi decyzyjnej i samosynchronizacji²³. Połączone sensory, stanowiska dowodzenia i systemy rażenia tworzą unikalną sieć, która dostarcza w realnym czasie aktualnej informacji o sytuacji na polu walki, pozwalającej pododdziałom na wykonanie swoich zadań szybciej, sprawniej i skuteczniej. Ponadto mogą one być mniejsze, operować niezależnie i efektywnie wykonywać różnorodne zadania oraz dysponować większą siłą bojową²⁴.

¹⁷ Stany Zjednoczone postrzegają usieciowienie jako środek umożliwiający prowadzenie operacji sieciocentrycznych (Network Centric Warfare), natomiast w Kanadzie pojęcie to jest postrzegane przez pryzmat struktury społecznej i technicznej, która umożliwiła pełniejsze informowanie o kompleksowym środowisku operacyjnym na potrzeby planowania, koordynowania i prowadzenia wspólnych działań. Dzięki operacjom sieciocentrycznym (Network Enabled Operations) jest możliwe koordynowanie działań militarnych oraz wszystkich instrumentów narodowego oddziaływania. Wielka Brytania odnosi sieciocentryczność (Network Enabled Capabilities) głównie do działań militarnych, wskazując na koherentną integrację sensorów, decydentów, systemów uzbrojenia i zdolności wspierających. Uważa się, że zdolności sieciocentryczne pozwalają na szybkie integrowanie działań sił zbrojnych w celu zapewnienia realizacji interesów narodowych. *Guide to Modeling and Simulation (M&S) for NATO Network-Enabled Capability (M&S for NNEC)*. RTO Technical Report TR-MSG-062, February 2010, s. 9–1. <http://ftp.rta.nato.int/public/FullText/RTO/TR-MSG-062/MSG-062-ALL.pdf> [dostęp: 6.12.2010].

¹⁸ D.S. Alberts, J.J. Garstka: *Network-Centric Warfare: Developing and Leveraging Information Superiority 2nd Edition (Revised)*. The Command and Control Research Program (CCRP), Washington, February 2000, s. 15, 16. http://www.carlisle.army.mil/DIME/documents/Alberts_NCW.pdf [dostęp: 6.12.2010].

¹⁹ *Guide to Modeling and Simulation...*, op.cit., s. 9–1.

²⁰ NNEC jest zdolnością krytyczną dla NRF. Brak architektury sieciowej mógłby podważyć sens rotacji sił międzynarodowych, zwłaszcza ich możliwości wspólnego operowania z siłami USA. P.C. Nolin: *175 STC 07 E bis-Transforming the Future of Warfare: Network-Enabled Capabilities and Unmanned Systems*. Committee Report 2007. <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=1176> [dostęp: 6.12.2010].

²¹ *Concepts for Alliance...*, op.cit., s. 19.

²² D.S. Alberts, J.J. Garstka: *Network-Centric Warfare...*, op.cit.

²³ D.S. Alberts, J.J. Garstka: *Network-Centric Warfare...*, op.cit., s. 2.

²⁴ C. Wilson: *Network Centric Operations: Background and Oversight Issues for Congress*. CRS Report for Congress, 15 March 2007, s. 2. <http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL32411.pdf> [dostęp: 6.12.2010].

Zastosowanie koncepcji zdolności sieciocentrycznych zmienia dotychczasowy paradygmat prowadzenia walki opartej na sile i zadawaniu strat, ponieważ promuje szybkość działania, samosynchronizację oraz osiągnięcie pożądaných efektów. Odrzuca stosowanie ciężkich, zintegrowanych i kosztownych platform uzbrojenia. Promuje elastyczne, lekkie, zdolne do osiągania większych efektów i mniej kosztowne sensory rozpoznawcze oraz specjalistyczne platformy o większej precyzji rażenia. Pożądané efekty są osiągnięte wskutek ich komasowania. Szeroki dostęp do informacji o aktualnej sytuacji na polu walki pozwala na podejmowanie trafniejszych decyzji, dynamiczne użycie środków walki oraz na osiąganie precyzyjniejszych efektów. Struktura organizacyjna wojsk może być bardziej płaska, tym samym pododdziały mogą być rozproszone geograficznie. Inicjatywy podejmowania działań wychodzą od dołu, a zdolności elementów wchodzących w skład systemu walki są synchronizowane na najniższym możliwym szczeblu taktycznym²⁵.

Termin „synchronizacja” jest używany w wielu dokumentach doktrynalnych i definiowany jako proces koordynowania lub aranżowania użycia pododdziałów na polu walki²⁶. Synchronizacja w kontekście militarnym może być postrzegana jako rezultat procesu dowodzenia, polegający na ciągłym aranżowaniu i adaptowaniu wzajemnych relacji oraz działań w czasie i przestrzeni, po to by osiągnąć wcześniej sprecyzowane cele²⁷. Synchronizowanie działań w różny sposób – zgodnie z zasadami sztuki operacyjnej – wpływa na efektywność i sprawność działania

wojsk oraz zwiększa prawdopodobieństwo osiągnięcia sukcesów operacyjnych. Synchronizowanie zwielokrotnia funkcje walki, ponieważ szczególnie wyreżyserowanie efektów prowadzi do osiągnięcia zjawiska synergii i potęgowania siły bojowej wojsk. Synergia jest też wartością, na której podstawie można odróżnić synchronizację od koordynacji.

David Alberts i John Garstka uważają, że dzięki sieciocentryczności uzyskuje się samo-synchronizację – możliwość organizowania i synchronizowania działań na zasadzie *od dołu do góry*. Dostęp do informacji pozwala na *najniższych szczeblach operować bez potrzeby posiadania tradycyjnych struktur dowodzenia, a mechanizmy komunikowania się w dynamicznej sytuacji pozwalają na wypracowanie pożądaných interakcji*²⁸. Samosynchronizacja jest również rozumiana jako synchronizacja wojsk bez wytycznych przełożonych i definiowana jako możliwość skoordynowanego działania w czasie i przestrzeni z innymi (zgodnie z zamiarem dowódcy) bez potrzeby wydawania takich rozkazów²⁹. Z definicji tej wynika, że dzięki samosynchronizacji (sieciocentryczności) jest możliwa zdecentralizowana, ale skoordynowana realizacja zamiaru dowódcy. Znacznie też zwiększa się tempo działań oraz polepsza zdolność pododdziałów do reakcji. Teoretycy wskazują, że sieciocentryczność pozwala na zmniejszanie wielkości pododdziałów, ich samodzielne i efektywne operowanie oraz na wykonywanie misji o szerszym zakresie niż misje prowadzone przez wojska nieusieciowione. Małe i lżejsze pododdziały przemieszczają się szyb-

²⁵ A. Litvaitis: *Challenges of Implementation of the Network Centric Warfare Tenets in Coalition Environment*, „Baltic Security & Defence Review” 2008, Vol. 10, s. 148. http://www.bdcol.ee/files/files/documents/Research/7_%20Arturas%20Litvaitis-Challenges%20of%20Implementing%20NCW%20Tenets%20in%20Coalition%20Environment.pdf [dostęp: 6.12.2010].

²⁶ B.J.A. van Bezoojen, P.J.M.D. Essens, A.L.W. Vogelaar: *Military Self-synchronization: An Exploration of the Concept*. Proceedings 11th International Command and Control Research and Technology Symposium: coalition command and control in the networked area. Cambridge UK, s. 4. http://www.dodccrp.org/events/11th_ICCRTS/html/papers/065.pdf [dostęp: 6.12.2010].

²⁷ D.S. Alberts, J.J. Gartska, R.E. Hayes, D.A. Signori: *Understanding Information Age Warfare*. The Command and Control Research Program (CCRP). Washington, August 2001, s. 206. http://www.dodccrp.org/files/Alberts_UIAW.pdf [dostęp: 6.12.2010].

²⁸ D.S. Alberts, J.J. Garstka: *Network-Centric Warfare...*, op.cit., s. 175–176.

²⁹ D. Gonzales, M. Johnson, J. McEver, D. Leedom, G. Kingston, M. Tseng: *Network-Centric Operations Case Study, The Stryker Brigade Combat Team*. RAND Corporation, 2005, s. 93 http://www.rand.org/pubs/monographs/2005/RAND_MG267-1.sum.pdf [dostęp: 6.12.2010].

kiej, potrzebują mniej środków materiałowych, dlatego są bardziej efektywne i mniej kosztowne. Badacze argumentują również, że dzięki zdolnościom sieciocentrycznym zwiększa się tempo operacyjne, mniejsze są straty własne i większa jest siła bojowa pododdziałów³⁰. Zdolności sieciocentryczne pozwalają także na stosowanie nowej taktyki, określanej jako *swarm tactics*³¹, polegającej na działaniu w rozproszeniu, ale wykonywaniu wspólnych uderzeń. Dzięki niej pododdziały są racjonalnie wykorzystane, a podejmowane działania stają się bardziej efektywne³². Sieciocentryczność zapewnia synchronizację i zwiększa precyzję rażenia, ponieważ dobrej jakości informacja ułatwia kontrolowanie i koordynowanie wszystkich elementów sił zbrojnych, które mogą być dynamicznie użyte. Ponadto współdziałanie rozproszonych pojedynczych elementów oraz dzielenie się informacjami pozwala na szybkie korygowanie planów walki oraz podejmowanie działań stosownie do zmieniającej się sytuacji operacyjnej.

Pozyskanie zdolności sieciocentrycznych jest uzależnione głównie od sfery wiedzy wspartej nowoczesną technologią. Poszczególne podzdolności nie są odizolowane, ponieważ występują między nimi relacje i wzajemne zależności. Dostęp do sytuacji operacyjnej i szybki proces decyzyjny stwarzają nową sytuację, w której możliwy jest przyrost nowych wartości operacyjnych. Zdolności sieciocentryczne będzie można uzyskać po spełnieniu następujących wymogów³³: ustanowieniu punktów dowodzenia i kiero-

wania oraz poprawnych relacji między organizacjami i dowództwami zgodnie z potrzebami misji oraz wykonywanymi zadaniami; zorganizowaniu współpracy w procesie decyzyjnym oraz w wymiarach doktrynalnym, kulturowym i organizacyjnym ze wszystkimi uczestnikami działań ekspedycyjnych; synchronizowaniu działań między podmiotami niezależnie od wytycznych przełożonych (tzw. samosynchronizacja); prowadzeniu wspólnego procesu planistycznego; zdobywaniu, przetwarzaniu, przesyłaniu i dzieleniu się informacjami o sytuacji operacyjnej oraz umożliwieniu dostępu do użytecznej informacji i baz danych.

Zdolności do prowadzenia operacji informacyjnych

Powstanie globalnych sieci informacyjnych skutkowało, z jednej strony, zmianami społecznymi, z drugiej zaś – nowymi zagrożeniami bezpieczeństwa międzynarodowego, wykraczającymi poza tradycyjne zagrożenia militarne, oraz nowymi możliwościami reagowania na nie. Nowoczesne technologie pozwalają na wykorzystanie informacji jako narzędzia zwiększającego efektywność zastosowania tradycyjnych instrumentów oddziaływania na wszystkich poziomach. Operacje informacyjne nie są nową formą aktywności. W większości przypadków są postrzegane jako działania wspierające w selektywnym zastosowaniu tradycyjnych i nowych zdolności militarnych do kreowania efektu synergii³⁴. Niemniej jednak w dokumentach niektórych

³⁰ J.A. Tripak; *The Network Way of War*. „Air Force Magazine” 2005 No. 3, s. 31. <http://www.airforce-magazine.com/Magazine-Archive/Documents/2005/March%202005/0305network.pdf> [dostęp: 6.12.2010].

³¹ Taktyka *swarm* utrudnia przeciwnikowi efektywne atakowanie rozproszonych pododdziałów, które mogą nadzorować rozległe terytorium. Znajomość lokalizacji pododdziałów pozwala uniknąć strat od własnego ognia. Taktyka ta umożliwia także wykonywanie uderzeń bezpośrednio w centralne punkty struktur dowodzenia przeciwnika, decydujących o ostatecznym rozstrzygnięciu walki.

³² C. Wilson; *Network Centric Operations: Background and Oversight Issues for Congress*. CRS Report for Congress, 15 March 2007, s. CRS-5, <http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL32411.pdf> [dostęp: 6.12.2010].

³³ *Net Centric Environment, Joint Functional Concept Version 1.0*. Department of Defence USA, 7 April 2005, s. 22–26 http://www.carlisle.army.mil/DIME/documents/netcentric_jfc.pdf [dostęp: 6.12.2010].

³⁴ Zob.: *FM 3-13 Information Operations: Doctrine, Tactics, Techniques, and Procedures*. Headquarters Department of the Army Washington, DC, 28 November 2003, s. V. <http://www.carlisle.army.mil/DIME/documents/FM%203-13%20-%20Info%20Opns%20Doc,%20Tactics,%20Tech,%20and%20Proced%5B1%5D.pdf> [dostęp: 5.05.2011].

państw wskazuje się na centralną ich rolę w usieciowionych relacjach między podmiotem militarnym a podmiotami pozamilitarnymi³⁵. W amerykańskiej doktrynie prowadzenia operacji informacyjnych jest mowa o większym znaczeniu teźże zdolności – podkreśla się jej rolę w synchronizowaniu działań, czyli zastosowaniu innych zdolności, oraz rolę integrującą w efektywnym użyciu sił zbrojnych³⁶. Posiadanie przewagi w sferze informacyjnej, możliwej do uzyskania dzięki zdobytym informacjom, staje się niezbędnym warunkiem wstępnym zapewnienia swobody działania wojskom ekspedycyjnym sojuszu. Posiadanie zdolności do prowadzenia operacji informacyjnych zapewnia wsparcie konieczne do osiągnięcia celów strategicznych, a jednocześnie ogranicza fizyczną liczebność sił ekspedycyjnych. Aby zmaksymalizować korzyści wynikające z aktywności w sferze informacyjnej, zdolność tę należy harmonizować ze wszystkimi innymi instrumentami oddziaływania, a przede wszystkim z każdą aktywnością w sferze militarnej. Zrozumienie roli informacji jako czynnika operacyjnego ma podstawowe znaczenie dla procesu planowania działań ekspedycyjnych. Każde działanie podejmowane w sferze informacyjnej musi być rozważone przez pryzmat zarówno strategii informacyjnej, jak i ogólnej strategii prowadzonej operacji. Innymi słowy, oddziaływanie informacyjne jest jednym z instrumentów kompleksowego i wieloaspektowego oddziaływania³⁷ w całym spektrum operacyjnym. Trzeba więc pamiętać, że efekty użycia każdego narzędzia oddziaływania na poziomie politycznym, strategicznym, operacyjnym czy taktycznym mogą mieć wpływ na efekty osiągane na innych poziomach, a działania podejmowane w jednym spektrum lub na jednym z poziomów mogą

być niekompatybilne, to znaczy mogą neutralizować efekty generowane przez inne spektrum lub poziom działań operacyjnych bądź być im przeciwstawne. Dlatego teź wszystkie działania i odzwierciedlające je efekty (łańcuch efektów) muszą być dekonfliktowane, koordynowane i synchronizowane w płaszczyźnie zarówno poziomej, jak i pionowej na wszystkich poziomach procesu planowania i prowadzenia operacji. Można postawić tezę, że wzajemne współzależności oddziaływań i osiąganych efektów są procesem podlegającym dynamicznym ograniczeniom, których nie można optymalizować przy użyciu narzędzi matematycznych.

W dokumentach doktrynalnych opublikowanych po 2003 roku jest więcej odniesień operacji informacyjnych do teorii EBO, zwłaszcza zaś do jej wymiaru informacyjnego. Taki wymiar bezpośrednio wpływa na skoordynowane działania i uzyskiwane efekty, co pozwala na zdobycie przewagi nad przeciwnikiem. Z doświadczeń z ostatnich konfliktów w Iraku i Afganistanie wynika, że zdolności mają duże znaczenie dla prowadzenia operacji informacyjnych w działaniach o charakterze stabilizacyjnym, a nowa teoria prowadzenia walki zbrojnej wskazuje na ich ugruntowane miejsce oraz rolę w ogólnym pakiecie zdolności wywołujących skutki nieśmiercionośne, mających bezpośredni wpływ na rezultaty prowadzonych kampanii. Ponadto na podstawie badań można potwierdzić, że zdolności do prowadzenia działań informacyjnych głęboko osadzone w teorii EBO są kluczowym elementem kształtowania procesu transformacji NATO i jego członków.

Procesy planowania, prowadzenia i oceny operacji informacyjnych skupiają się na pożądanym efektach w sferze informacyjnej,

³⁵ *Information Operations: Joint Warfare Publication 3-80*. Joint Doctrine and Concept Centre (JDCC) GBR, June 2002, s. 1–2, 1–3. http://ics.leeds.ac.uk/papers/pmt/exhibits/2270/jwp3_80.pdf [dostęp: 6.12.2010].

³⁶ *Joint Doctrine for Information Operation JP 3-13*. USA, 13 February 2006, s. 1–1, http://www.carlisle.army.mil/DIME/documents/jp3_13.pdf [dostęp: 6.12.2010].

³⁷ Rozumianego jako użycie instrumentu militarnego i ekonomicznego oraz dyplomacji i informacji.

dlatego na ich określenie należy poświęcić większość czasu. Aby uniknąć niepożądanych efektów, wszystkie działania w sferze informacyjnej muszą być skoordynowane, zdekonfliktowane i zsynchronizowane z innymi działaniami militarnymi i niemilitarnymi. Efekty mogą mieć wymiar fizyczny, percepcyjny lub psychiczny oraz bezpośredni lub pośredni. Efekt fizyczny może kreować efekt psychologiczny, a efekt percepcyjny może kreować efekt fizyczny, co w rezultacie może prowadzić do zmiany zachowań strony przeciwnej. Dla przykładu, efekt percepcyjny osiągnięty w wyniku opublikowania jakiejś informacji

może wykreować efekt fizyczny nawet w postaci śmierci, będącej rezultatem protestu demonstrantów pozostających pod wpływem tejże informacji.

Ocenę rezultatów oddziaływania w sferze informacyjnej należy prowadzić w aspekcie ich efektywności, a więc oceniać je pod kątem przyczynowo-skutkowym i w odniesieniu do zaplanowanych efektów, przeprowadzonych działań oraz zużytych zasobów, a także w aspekcie użytych sił ekspedycyjnych, a więc ich organizacji, wyszkolenia, posiadanych zdolności i niezbędnych środków materiałowych. ■